

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

ADMINISTRACIÓ:

St. Bernat, 5, Pral.-2.ª
CIUTAT DE MALLORCA

(Administrador: Juan Riutort.)

LA AURORA

¿A ON LA VENEN?

A Manacor: Ca-mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.

A Palma: Llibreria d'En Guasp Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria de N' Ernest Frau, Brossa.—Llibreria Amengual y Muntaner.

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

EL BISBE CAMPINS

§. 10

Ecclesiæ Majoricensis generalis Recensio. Les cenres del Rei En Jaume III. Confraria de la Doctrina Cristiana. Observatori Astronòmic i Meteorològic en el Seminari i l'eclipse total de sol. Vicaria in capite a S'Hostalet d'En Canyelles. Visite Pastoral a la Calobra.

Dia 31 de desembre d'aquell any (1904) publicà el Bisbe *Ecclesiæ Majoricensis | sæculo V laudatæ et XIII restauratæ | Generalis Recensio.* — Palmæ | Typis Amengual et Muntaner — Un volum de 132 planes de 210 x 143 mm. — Això de publicar el *Cens* de l'Església de Mallorca fong una idea molt original i d'una utilitat evident. No sé que cap altre Bisbe d'Espanya haja fet res consemblant. Aquest *Cens* inclou tot això: a) Llista cronològica de tots els Bisbes que hi ha haguts a Mallorca densà de la Reconquesta del Rei En Jaume I, que son 52. Dels anteriors a la Reconquesta sols en coneixem un, que nomia *Elies*; i només sabem d'ell lo que en diu el seu contemporani Victor Vitense (Veiau Sirmondo, T. I, p. 430) que l'any 480 s'hagué de presentar a donar raó de la seua fe davant el rei dels Wandals Hunic, arrià, ensenyorit del nord de Africa. — b) El *Breu* de 4 de maig de 1898 amb que el Papa Lleó XIII pregonisà, això es, feu Bisbe de Mallorca Mn. Campius. — c) *Synopsis* o taula de totes les esglésies parroquials de Mallorca, que hi havia a les hores, començant per la Sèu, expressant si son de terme, o de segon o de primer ascens, o d'entrada, espinzellant les Vicaries in capite que hi ha dins cada parroquia i posant el Sant o Santa Titular de cada església parroquial o filial, i distribuïdes totes aqueixes esglésies pels vuit Arxiprestats en que's divideix la Diòcesi. — d) El Canon o llista de tot el personal esglesiàtic de la Curia Bisbal i cada una de les Parroquies i Filials, expressant el nom i llinatges de quiscun i el temps que fa que exerceix son càrrec començant pel Bisbe mateix, personal de la Cancilleria o Secretaria de Cambra, Tribunal Esglesiàstic, Familiars de Sa Il·lma., Expedició de Preces. Administració de Creuada, Habilitació pro Clero, Delegació de Capellans, Junta Diocesana de Reparació i Construcció de Temples. Caixa Diocesana, Caixa Parroquial, Tribunal de Comptes, Arxiu Diocesà, Biblioteca i Bisbal, Visitadors de Convents, Notaris Esglesiàstics, Seminari Conciliar de St. Pere (Consell d'Administració Espiritual, Consell d'Administració Temporal, Prepòsits, Professors), la Sèu, (Capitol de Canonges: Dignitats, Canonges d'Ofici, de Gracia i d'Oposicions que primer eren de Gracia, Beneficiats del Concordat, Acullits). Llavor venen totes les parroquies i filials, expressant el non i llinatge de tots els preveres que les serveixen i els càrrecs que hi tenen i el nombre de cases i d'habitants de cada parroquia o filial i les altres esglésies que hi ha dins el districte d'aquelles i els preveres que les retgeixen. Finalment va sa llista dels preveres i clergues mallorquins que son a fora Mallorca, això es, a Roma, a altres provincies d'Espanya, a

l'America Llatina (l'any 1904 n'hi havia 39)—e) *Taula alfabètica* de tots els preveres mallorquins, expressant el poble d'on són nadius, llur edat i anys de sacerdoci (n'hi havia dit any 771). Llavor vé la *Taula alfabètica* de tots els preveres morts des que començà el pontificat del Bisbe Campins fins dia 31 desembre 1904; després la llista de tots els preveres que durant el mateix període de temps passaren a una altra jurisdicció per esser entrats a qualche Orde Relligiosa o per haver obtingut benefici o altra prebenda a una altra diòcesi. — f) *Ordes o Congregacions Relligioses*. Se dona una relació de les *Ordes de Dret Pontifici* i de les de *Dret Diocesà*, es a dir, de les d'hommes i de les de dones. — g) *Llista de les cases i llocs* o terres que posseïxen les diferents esglésies parroquials i filials, això es, esglésies, oratoris públics, rectories, vicaries amb els corals o jardins adjunts, i convents de frares i monges. — h) *Epileg* que diu que l'Església Catedral de Mallorca existeix desde els primers sigles de la cristiandat, que sofrí persecució an el sigle V, que fou restaurada l'any 1230, que dependí immediatament de la Sèu Apostòlica fins l'any 1492, que entrà a formar part de la Província Esglesiàtica de Valencia, que avui de fet se limita a Mallorca, Cabrera i Palomera, per més que de Dret també s'extén a Eivissa, que té un Seminari Conciliar desde l'any 1700, que se divideix la Diòcesi en 8 Arxiprestats, 39 parroquies, i 45 vicaries in capite, que hi ha 717 preveres i 262.000 hab tants, tots ells catòlics fora uns quants malanats (que no passen de zèros a l'esquerra), que hi ha ONZE Ordes Relligioses d'hommes i VINT I QUATRE de dones amb 140 convents, i que fora de la Sèu hi ha 317 esglésies i 155 seminaristes.

Figurau-vos la feinada que hi degué haver per replegar tot aquesta cosa. I no romangué esbraonat el Bisbe de fer aqueix *Cens*, puis l'any 1906 en feu una nova edició i els anys 1908 i 1910 i 31 desembre de 1910 en publicà suplementos o apèndics, expressant les innovacions i variacions ocorregudes en tots aqueix anys.

La *Capella de la Trinidad* la feu fer el rei En Jaume II de Mallorca per estar-hi ell i sos successors enterrats, segons codicil que dit Rei otorgà dia 6 de febrer de 1306 a Perpinyà davant el notari Llorens Placensa, que el trobà a l'Arxiu Nacional de París (P. 1354, número 804) el nostre amic estimadíssim N'Estanislau Aguiló (*Boletín Oficial del Obispado de Mallorca*, any 1911, apèndic, p. 15). An queixa capella, com recorda el Bisbe Campins dins la seua *Pastoral sobre la Restauració de la Sèu*, altre temps s'oferia diàriament el Sant Sacrifici, hi celebraven (els Bisbes) ordenacions i hi havia un culte tan esplèndid, que s'hi aplegaven les tranquiles respandors de vint i quatre llanties de plata. Aquesta capella an el darrer trast en fa una de petita a cada banda, i aquí ocorregué an el Bisbe posar dins un sepulcre digne el còs del Rei En Jaume II i el d'En Jaume III; el d'En Jaume II estigué, fins a la restauració de la Sèu, al mig de la Capella Reial, entre l'altar-major i el chor; el d'En Jaume III se guardava a la Sèu Metropolitana de Valencia i ¿què fa el Bisbe nostre? Dia 7 de Juliol de 1904 escriu a l'Il·l·m. Sr. Vicari Capítular i a l'Exm. Capítol Metropolita de Valencia demanant los si s'oposarien a que

duguessen les cenres d'En Jaume III de la Sèu d'ells a la Sèu de Mallorca, i reb contesta d'ells dia 19 del mateix mes de que, lluny d'oposar-s'hi ho favoririen si ho manava el qui ho poria manar. El bisbe dia 23 en dona compte an el Capítol de Mallorca, i dia 4 d'agost demana amb el mateix Capítol an el Rey d'Espanya N' Afós XIII les cenres d'En Jaume III per guardar-les allà on reinà. El Rei Anfós demana inform an el Capítol Metropolita i a la Diputació Provincial de Valencia, que el donem favorable; i a les hores Sa Majestat mana per Reial Decret de 2 de desembre (1904) que se faça la traslació de dites cenres a la Sèu de Mallorca. Reb el Bisbe el Reial Decret dia 7 de dit mes, en dona compte an el Capítol i s'elegeix una Comissió de dos Canonges per anar a Valencia a rebre i dur les dites cenres i una altra Comissió per que se cuit de aquí los façen la rebuda que pertocà. Dia 15 de janer 1905. la Diputació de Balears elegeix altres dues Comissions de Diputats per lo mateix que les dues de Canonges, totes les quals desempenyaren llur comanda admirablement. Dia 17 de Març el Capítol Metropolita de Valencia entregà amb una solemnidat fora mida aquelles cenres, que les dugué a Mallorca el navili de guerra *Vicente Yañez Puzón* amb un Ajudant d'Ordes de S. M. el Rei enviat de Madrid just per això; i vuit guardies marines, enviats també expressament de Cartagena. El Bisbe aquell mateix dia publica una *Pastoral* fent a sebre que lo endemà arribarien les cenres del darrer Rei privatiu de Mallorca, mort l'any 1349, En Jaume III, convidant tothom a rendir a la seua memoria l'homenatge que calia. Per rendir-le-hi vengueren a Ciutat representants de totes les Parroquies i de tots el Municipis de Mallorca. Dia 18 desembarquen les despulles mortals d'aquell Rei davora la Llotja, fent-li les salves corresponents a persones reials les bateries de la plassa i l'acorassat *Numancia*, enviat del Govern aquí aposta per això, i tocant de mort totes les campanes de Ciutat. Totes les Autoritats, element oficial i una gentada immensa reben aquelles Reials despulles i les se'n duen en solemníssima processó a la Sèu. fent la Capa el Bisbe amb l'Il·l·m. Capítol i tot el Clero Parroquial. Dins la Sèu les posen davant el presbiteri i comença un *fici de mort*, fent de Pontifical el Bisbe, i després se'n pugen la caixeta de les cenres d'aquell Rei a la Capella de la Trinidad, les posen i les deixen davora la d'En Jaume II, i finalment depositen la caixeta damunt una repessa dins la capelleta o arc-soli que fa la Capelleta de la Trinidad an el costat de l'epistola a on espere el sepulcre digne i definitiu que li pertoca, i Deu faça que sia prest que le hi construesquen. Amén. Ja hi ha un projecte d'en Gaudí, que és tot una garridesa. Aquesta duita de les cenres d'En Jaume III a la Sèu de Mallorca, que el Bisbe Campins promogué i va sebre manetjar i dirigir tan admirablement, és una altra gloria i no petita d'aquell gran Bisbe que en conseguí tantes i tantes.

Dona el Papa Pius X, dia 15 d'abril (1905) l'Encíclica *Acerbo nimis* renovant tots els manaments dels seus Antecessors sobre l'ensenyança de la *Doctrina Cristiana* an el jovent feel per part de tots els qui tenen cura d'ànimes i disposant que, per fomentar més i més tal ensenyança,

se fundi totes les parroquies la *Confraria de la Doctrina Cristiana*, enriquida de moltíssimes indulgències. Arriba tal Encíclica aquí, i el Bisbe dia 27 de maig la publica i mana que se cumplesca en totes les seues parts; dia 4 de juny erigeix a la Sèu dita *Confraria*, que romàn agregada dia 24 a la que hi ha a Roma a l'Església de Santa Maria de *Planctu*, condició precisa per poder guanyar els confreres les indulgències corresponents. i ensem romanen agregades a la mateixa de Roma totes quantes se'n fundin dins Mallorca, i per això el Bisbe en funda a totes les parroquies i vicaries in capite, dia 25 de Juliol.

Dia 30 d'agost d'aquest any (1905) hi hagué eclipse total de sol, visible a la Ciutat de Mallorca. ¿Vos creis que li passaria per alt an el Bisbe tal fenomen o que no se'n preocuparia gaire? Bo estava ell per succeir-li res d'això! Resolgué inaugurar amb motiu de ta-eclipse un *Observatori Astronòmic i Meteorològic* an el Seminari, armant lo dels aparats més indispensables, que fa venir de París i aprofita els que llegà an el Seminari lo M. I. Mn. Pere Juan Julià, que Deu tenga; i, perquecomençás tal *Observatori* a prestar servici a la Ciencia, escriu el Bisbe an el Provincial d'Aragó de la Companyia de Jesus, ja dia 10 de Juliol, demanant-li que enviàs qualche Pare dels que haguessen d'estudiar tal fenomen a fi de que pogués aprofitar els aparats que aquí hi havia i instal·lar dit *Observatori Astronòmic i Meteorològic*. El M. R. Provincial donà tant de gust an el Bisbe que li envià tot una comissió científica, que arribà a Mallorca dia 25 d'agost i que la formaven lo Rt. P. Jusep Algue, Director de l'Observatori Meteorològic de Manila; lo Rt. P. Jusep Leonart, Prefecte d'Estudis del Col·legi de Jesuïtes de Barcelona; lo Rt. P. Vicens Munner, Professor de Física i Química del mateix Col·legi; lo Rt. P. Estanislau Domenech Professor de Ciències Naturals d'allà mateix; lo Rt. P. Juan Sallaberry, Ajudant del Director de l'Observatori de Física Còsmica de l'Ebre i Encarregat de la Secció Magnètica de dit Observatori; i lo Rt. P. Ferrán Fuster Professor de Matemàtiques de dit Col·legi de Barcelona. Se feu l'instal·lació de l'*Observatori Astronòmic i Meteorològic* an el Seminari, i s'inaugurà el dia de l'eclipse, fent-s'hi *observacions de posició, astrofísiques, magnètiques i meteorològiques*. — Ja sabeu que el P. Algué es famós dins tot lo mon científic come caporal en les ciències astronòmiques i còsmiques. — Aquesta *Comissió* fong la única espanyola que feu estudis de l'eclipse a Mallorca, i això per iniciativa no de l'Estat, sino del Bisbe Campins. L'importancia d'aqueixa iniciativa, se col·letgeix del fet de que en vengueren cinc de *comissions científiques* a estudiar l'eclipse: una *Inglèsa-Oficial*, una altra *Inglèsa* una altra *Escocesa* del Observatori i Universitat d'Edinburg, un altra *Suïssa* dels Observatoris de Gi, nebra i Basilea, i l'altra *alemanya*, representant d'una Institució de Washington. El Bisbe anuncia l'instal·lació i inauguració d'aquell Observatori i els estudis de l'eclipse que aquella *comissió científica* hi haví fets, publicant una magnífica *Pastoral* llatina dia 15 de setembre, document que bastaria ell tot sol per honrar la memoria del Bisbe Campins.

Lo Rvt. Vicari de So'n Servera, Mn.

Bartomeu Pastor i Mn. Antoni Servera-prevere d'allà, havien mogut, l'invenció de 1904, de fer una església nova, per això compren un solar magnífic, al bell mig de la vila, el Bisbe els ajuda comprant-hi davora dues cases per completar dit solar i porer-hi fer amb el temps una rectoria. Comana el Bisbe els plans de la futura església an el notable arquitecte català D. Juan Rubió, que fa un projecte d'església ogival, originalíssima i meravellosa, con no n'hi haurà cap a Mallorca de semblant S'hi entusiasmen els servens, i dia 27 d'agost el Bisbe hi posa la primera pedra i s'hi deixa caure un sermó de pinyol vermei sobre la trascendencia de les construccions religioses que deixa amb un peu alt tots els qui el senten. Comencen tot seguit les obres de la nova església i segueixen encara i són l'admiració de tots els qui hi van a veure hu.

La barriada de S' Hostalet d'En Canyelles (Ciutat), casi tot obrers i gent de feina, des que començà ha tenguda sempre una gran creixença. Ja dia 17 d'agost de 1880 el Bisbe Mateu Jaume donà permís per començar-hi una església damunt un solar que D. Macià Picornell i Canyelles havia regalat, església que se'n pujà tan aviat que dia 15 de 1882 ja la beneïren, i hi posaren un capellà i cobrà amb el temps tal importància per la creixença incessant de tal barriada, que el Bisbe Campins, dia 12 de novembre (1905) passà aquella església Vicaria in capite i la dotà convenientment, publicant-ho damunt el *Bolletí Oficial*.

Sabeu què és *Sa Calobra i Tuent*? Unes muntanyes allà dassa el *Puig-Major*, entre aqueix puig, el *Torrent de Pareis* i la mar, aïllades de tota la resta de Mallorca. Com costa massa anar-hi, la gent d'allà no'n surten casi mai. Hi ha una església, dedicada a St. Llorens, a on no hi diuen missa més que qualche vegada que hi van els Pares Missioners de Luch per sermonejar i predicar aquella primitiva gent. ¿Quin Bisbe hi era anat mai a visitar aquella església? Anau-ho a aclarir! Doncs el Bisbe Campins s'hi entregà dia 29 d'octubre d'aquest mateix any (1905). rebent-lo tan bé com saberen el Bal-le peddneu d'allà, D. Juan Mayol i tots els altres calobrencs amb telles enceses i arcs de triump. Se'n va tot dret a l'església, hi fa una estoneta d'oració, se'n va a romandre a Ca'n Palou de Tuent, a on el tracten com un príncep, i dia 22 fa la *Visita Pastoral*. Compareixen els calobrencs a l'església i ur, el Bisbe els diu missa, predica i confirma cinc al·lotons i una al·lotona que encara no havien rebut tal Sagrament, i s'en torna per sòller cap a Ciutat.

Llull i no Lull!

Millons o milions de gracies, coralment agraits, donam an el molt simpatic setmanari *Llucmajor* per haver coiat el nostre article del últim número, pe SA MARJAL refent an el Sant de sa dnostra devoció, el Beato Ramon Llull perque ell es estat sa causa de que *qualcú* el letgís i se enterás, encare que malament, del nostre article. Lo que sentim és que fes una petita equivocació d'imprenta, cosa tan facil de fer; i sobretot que haje donat motiu a *certs elements equilibrats* perque se desequilibrassen i se posassen tan nitos i malsofrits, que, sense ponderar gens, haurien omplít una *gran aufabia de bilis*.

Massa clarament se veu axó en l'article que publicà die 20 de novembre últim, un tal G. VALDEMIER, i qui, per lo vist, està empegant de mostrar cara i se posa careta! en la molt bella i per noltros molt simpática LA AURORA. Con noltros som molt créduls, casi casi creim que el Sr. Valdemir degué sorprendre sa redacció d'aquesta selecta publica-

ció; perque no mos explicam com essent ella tan guapa i remirada, volgués sortir amb una *mascarada* tan fea a sa cara: es ben segur qu'antes no se va mirá dins es mirai; pero suposám que la se rentará més que depressa... Per-paga después d'aquest nóm *tan ciutadà* va du s'estampa d' «un al·lot des-fresat que té per nom *Senyó* en llatí.»

An el nostro estimat amic de Lluchmajor li hem de dir qu'estiga totalment tranquil, que noltros hei estám, i que per axó no'l durán a sa presó, ni tampoc *perdrá*, (si es qu'en tenga), *cap herencia* d'alguna possessió de devers *Luchmaior*. Tenga present el bon confrare que antes de publicar el nostro *pobre escrit* ja teníem sa *riquíssima aprovaió* d'un filoleg des principals de Mallorca, luliá o *llullia*, per més senyes, que si noltros fossem seragaters *posariem messions a qualcú* que no n'hi ha cap en tota Mallorca qu'haje lletgit *tants de papers vells* com aquest calop, el nom del qual callarém, no per por d'ofendre sa seua gran modestia, sino perque no haje de participar de sa nostra *gran afronta*.

Per mi, aquest bon Sr. Valdemir, nos vol dur una *febra amarilla* que hi ha devers Barcelon ntre váriea *esllumaneres literaries de la nostra parla catalana*, que a causa de ses famoses *Regles Ortográfiques*, casi, casi s'peguen garrotades. ¡Sant homo; no hi ha tant per tant! Noltros no sabém qui sou, ni d'ont veniu, ni mos hi importa cap gota; pero no vos olvidéu que mos trobám a *s'Islla de la Calma*, i qu'un *hom, home, homo o homu* jamai ha de sortir o *surtir* dels estribos o dels *estreps* per res nat del mon, ni *menos* o manco per una lletra «*Non in commotione Dominus*.»

Qualcú ha dit que sa ploma es sa llengo de s'ánima: el Sr. Valdemir ha parlat per medi de la seua ploma; i vos assegurem qu'ha parlat... tal com és. Pel seu article se conex: 1.er que va rebra una educació cuidadosíssima, com heu demostra *s'aufabia, lo mes comú* (sic), tota plena d'injuries qu'ha abocada no sols demunt es nostro articlet o *pobre opinió*; sino també demunt sa nostra miserable persona; i 2.^{on} que es instruidíssim segons *creu qualcú*, i conforme heu demostren els seus arguments.

En quant a sa primera part hem de dir qu'el Sr. Valdemir en lloc de fermós una injuria, sense voler, ni creuerershó de cent llegos, ha fet de noltros un gran elogi, quant diu aquestes paraules: «pensant fer una ánfora, li ha sortida una *aufabia*, lo més comú.» No creim absolutament, ¡i cuidado que tenim *molta de fe*, divina i humana, gracies a Deu que aquest bon Senyor mos conega cap mica; (de mí puc jurar que no sé qui es ni hu sospit); ni manco que tenga ressentiment de noltros com molts han cregut; pero per demostrarli que estám *conformes* amb ses seues paraules, sápigá qu'un paper vell en llatí del any 1608, parlant des meus antepassats ja diu «M p. *figulus*», (suposám qu'entén es llatí); qu'encare teng parents qu'am molta d'onra fan de gerrers; i que mon pare hei va fe fins poc antes de jo venir an el mon ¡per lo tant no es d'admirar si sabia fer teules, retjoles... i *colque aufabia*. Además, rebre l'any 1850, mon pare, ¡al cel sia ell! va ser el primer de Mallorca, i Deu sab d'ont, que va sabre fer escalons com confessa tot es poble; i encare li porém mostrar sa casa de la Ciutat de Mallorca aont hei va haver sa primera escala d'escalons tots d'una pessa i no de varies, com les solien fer antes; i així com nigú sabia el secret per ferné, no li dic res si va arribá a nir... una *opinió ben rica*.

He dit axó perque per lo vist el Sr. Valdemir es aficionat an es papers vells, i sobretot perque *nigú* s'estrany que sapiguém fer... *colque aufabia*. «*De tal palo tal astilla*», o si no li fa axó perque es foresterango, *es tests assemblen a ses olles*; i si vol veurer

un parei d'escalons des primers que va fer mon pare, encare los gordám come *preciosa relliquia*.

Y entrém a sa segona part; i mes com també anám *molt depressa*, es segur que, naturalment o *divinament* (?), mos sortirà un *aufabia* lo mes comuna. ¡Al menos així hei porém posar amb aigosal, o en remui perque no's mostii, es *ramellet de flors* que tan generosament mos ha regalat Don G. Valdemir! Primerament, aquest, bon Señor, enque sia tan instruit, mos dispensará que li doném uua lliçoneta de filologia, encare que no'n sapiguém per noltros: i escolti be o hu lletgesca be, ¡per amor de Deu!

Entre s'escritura i sa pronunciació de sa nostra llengo, i creim que de totes ses altres, hei ha un desacord continuu, o més be una lluita perpetua, que per be que que fassen ets homos jamai s'acabarà. Una llengo jamai es ficsa, i per molt que s'hi empenyin els sabís filolegs mai per mai porán contrarrestar sa forsa lenta, sí, pero irresistible o millor, si se me permét s'expressió, *omnipotent*, de sa influencia popular.

L'antiquíssim Varron ja deia: «*Consuetudo loquendi est in motu*: el modo de parlar canvia continuament».

L'indiscutible Menendez Pelayo va dexá escrit que es castellá d'Espanya i es d'América varia de cade die; i a la llarga variarà tant, qu'arribarán ets espanyols a no entendrersé amb sos americans.

Y un gran filoleg francés, Mr. Dus-souchet, s'atreveix a estampar aquestes paraules: «La reforma ortográfica es sa questió qu'está a l'orde del die, no solament a France sino també a l'extranger.—Desde es sigle XVI, cada deu anys, sa reforma ortográfica axeca sa seua bandera i fa trastornar ets ánimos: ve a ser com un atac periódic. Cade generació ha duit ses seues modificacions an es nostro diccionari, qual fisonomia avariada molt, mal que pesi an els qui li donen sa rigides e immovilitat d'una Esfinx egipcia.—Sa pronunciació canvia no solament de homo a homo, sino que també varia amb sa edat, amb so lloc i amb so temps.—Ses paraules son com ses monedes: a forsa de passar d'una má a s'altre, es relléus s'esborren i desapareixen ses llegendes; a la llarga, se fa molt difícil conixer es seus relléus i hasta desapareix la seua imatge.—Ademés s'us, aquest gran mestre de ses llengos, se oposa tanta ses correccions pedantesques, com an es trastorns fonetics; i es que aquest us es sa manera de parlar de tot el mon, inclús els qui no saben greg ni llatí, ni entenen una lletra en materia de etimologies.—Hei ha correccions que se imposen, i que necessariament tendrán qu'admetrersé prest o tard.»

Estam ben convensuts que qualsevol persona medianament instruida estarà completament conforme en tot lo que acabam de dir.

Pero girém fulla. El Sr. Valdemir estampa aquestes paraules: «Es poble es el mestre de ses llengos (conforme) i per lo tant també de la seua ortografia (pero no, per canviar llinatges).» «Els llinatges no se canvien per res nat del mon.»—«La nostra raó principal que presentam es: que mai per mai s'ha permés canviar llinatges a sutxuaxí, diga lo que vulga el poble.»—«Tothom pronuncia Llull (pero no hu escriu per pó d'ambuis en estestament)»—«Canviant el llinatge Llull, amb dues ll, per el de Lull, amb una sola, per questions que s'hagen de dur an es Tribunal de vegades fá perdre una herencia.»

Axó no s'avé amb alló: els intel·ligens qu'escullesquen entre lo que diu aquest *desconegut*, i lo que diuen es grans filolegs qu'hem citats, coneguts en tot lo mon. Per altre part no entenem varios absurdos o contradiccions que se veuen a la l'ego en ses paraules del Sr. Valdemir, principalment quant diu que «es poble es es mestre de s'ortografia, pero no per canviar llinatges». ¿Y aquests que no tenen

ortografia? Y si en tenen, ¿qui és el seu mestre? ¿Es testaments o els qui tenen por de *perdre* alguna herencia?

¡Ai, no; segurament que serán els AIMADORS de sa *gentilesa del llinatge mallorquí*! ¡Lo mal és que no sabém aont tenen sa cátedra uberta per anarhi a escola!

Mes, passant per alt varios arguments filologics, perque *tateix qualcú* no'els entendria, anem a sa *raó principal*, al argument aqiles del Sr. Valdemir: «Mai per may s'ha permés canviar llinatges». Axó es sa seua tassis; i noltros fundats amb aquells hermosos principis den Menendez Pelayo i Companyia, i sobretot de s'istoria i documents, estavem casi casi resoltos a demostrar «que no hei ha cap llinatge que no haje canviat.» Però hem de fer *s'aufabia depressa* i sols heu demostrarem amb alguns.

Entre els centenars de llinatges que du l'hermos *Nobilitario mallorquí*, de D. Lloaxim M.ª Bover, no hi hem sabut afinar el llinatge *Lull* ni cap que comensi amb *L*; pero si que hi hem trobat el de Ramon Llull, pare del nostro Beato o *Beat* i el de molts d'altres que comensen amb *Ll*. Mes si a *qualcú* no'l satisfá aquesta autoritat, tanqué n es libre i aném an els documents antics, i fassém una petita llista de llinatges amb algunes de ses variacions qu'han sufrides.

Alemany, Alemañ, Alemany.
 Alsamora, Alzamora.
 Bañe, Balle,
 Bauçá, Bausà, Bauzá.
 Bertran, Beltran.
 Cifre, Ciffre, Cifre.
 Callar, Callar.
 Canyelles, Cañellas, Canyellas.
 Canaves, Cánavas, Cáneves.
 Citjar, Sitjar.
 Comes, Comas.
 Cantalops, Cantallops.
 Des-Puig, Despuig; etc.
 Dusay, Duzay.
 Gilabert, Gelabert.
 Ledó, Lladó.
 Loschos, Loscos, Lloscos.
 Lebrés, Llabrés.
 Lobet, Llobet.
 Linás, Llinás.
 Lorens, Llorens,
 Lodrá, Llodrá.
 Laneras, Llaneras.
 Literas, Llteras.
 Lompart, Llompar
 Lul, Lull, (Lulio, Lullio), Llull.
 Muñtcada, Moncada.
 Matheu, Mateu.
 Paralló, Parayó, Perelló.
 Peñya, Peña.
 Rocha, Roca.
 Roger, Rotger.
 Rotlan, Rullan, Rul'an.
 Steua, Steva, Esteva, Esteve.
 Stelrich, Estelrich.
 Scrivá, Escrivá.
 Squerrer, Escarrer.
 Spanyol, Espanyol.
 Strany, Estrany.
 Stela, Estela.
 Stanyol, Estanyol.
 Sobrats, Sobrats.
 Socies, Sosias, Sucias, Socias.
 Sant Pol, Santpol, Sampol.
 Sact Johan, Sant Johan.
 Sant-Juan, Sanjan.
 Sanct Martí, Sant Martí,
 Santmartí
 Sanct Andreu, Sant Andreu,
 Santandreu.
 Togoras, Togores, Tugores.
 Torroceya, Torroella, Torreyla,
 Torrella.

Vicent, Vicens.

Çanglada, Zanglada.

Y ja basta per caldera, ¡vull dir! per mostra; doncs mos seria facilíssim afegirhi algunas dotzenes més. Tots aquests llinatges hem trobats, i una partida més que no posám, just en sos documents que noltros tenim desde el sigle XIII en amunt, qu'están a sa disposició del Sr. Valdemir i de qualsevol que hu vulga tocar am ses mans.

«*Aquila non capit muscas*»; però si ho troba convenient, are que mos responga el Sr. Valdemir «si es llinatges canvien o no per res nat del mon», o si «mai per mai s'ha permès o no canviar llinatges». Y si vol veurer testaments en que han variat llinatges, també n'hi podem mostrar. Si ell es Lull de llinatge i se creu tenir drets sobre ses possessions de Biniatró, Formentor, o de Manacor, aont anaren a viurer en nets del *Beat*, com ja hu diguerem en s'altre article, i per axó encare hei ha tants de *Lulls* o *Llulls*, i no fa molts d'anys, hasta *Llulos* i *Llullas*, tendrem sempassió d'ell i li respectarem sa seua ortografia que no ha de ser tan desentrançada que *haje de fer perdre una herencia*. Sobre tot, es poble, i noltros que mos vanagloriam de ser també *des poble*, té sentit comú, i mai per mai consentirem que per una sola s'agués de perjudicar tant a un tercer.

Y ja bastará per aquest pic, que en lo que acabam de fer ja hei haurá *au-fabia per salar olives tot l'any*. Que mos dispensi *si vol*, el Sr. Valdemir, si li regalám aquest remellet de veritats, *segons creim*, perque no som noltros que hu hem dir, sino es lectors imparcials, o es veinats quant venguen de dur oli; perque al cap i a la fi axó es sòls *sa nostra pobre opinió* que variarem desseguida que mos donen no *proves* o *sortides de peu de bane*, sino raons ben fundades en sa verdadera Filologia. Ja fa molt de temps que sabem qu'está escrit: «*Sapientium es mutare consilium*».

Al entretant juntament am so poble dirém i escriurém: EL BEATO RAMON LLULL.

J. P.

La Gramàtica Catalana de D. Tomàs Forteza

Avui hem de donar compte an els nostros lectors d'un vertader aconteixement literari: Acaba de estampar-se i de sortir a llum una de les obres més profitoses, de totes quantes s'en puguen escriure, per tots els conradors de les nostres lletres, per tots els bons fiis de Mallorca i dels altres territoris de Llengua Catalana; acaba de publicar-se a compte de la Exma. Diputació Provincial, i a la seua Escola-Tipogràfica, la *Gramàtica de la Llengua Catalana* del Mestre en Gay Saber Don Tomàs Forteza i Cortès, obra premiada en el Certamen de Fires i Festes que se celebrà a la Ciutat de Palma l'any 1881.

Els lingüistes i romanistes més solits nacionals i estrangers, que han tenguda ocasió de conèixer aquesta Gramàtica, p'els fulls que hi havia impresos desde fa uns quants anys o p'els fragments que se publicaren en el *Museo Balear*, quedaren sorpresos, fonament sorpresos, del rigorós sentit científic a la moderna dins el qual fonc concebuda i executada. Tothom ha parlat amb grans elogis en aquestes superiors regions de la cultura filològica, de l'obra de D. Tomàs Forteza, obra que faria l'honor de qualsevol sabi dels nostros dies.

Fins ara molts s'excusaven del desconèixement de la nostra llengua amb la falta d'una Gramàtica aont estudiar-la. D'aquí en avant tendrem tal Gramàtica, completíssima en cada una de les seues quatre parts: Fonologia, Morfologia, Sintaxis i Ortografia, en que s'estudien respectivament els sons, les formes gramaticals, les frases i oracions i els signes gràfics. Es un tom de prop de sissentes pàgines, amb un pròleg de LXXXVII, escrit del eminent filòleg I-lm. D. Antoni M.ª Alcover, actual Vicari Capítular i President del Institut de la Llengua Catalana. Millor que no hu fariem noltros, i no de poc, pinta Mossèn Alcover la personalitat

del Mestre D. Tomàs Forteza i fa veure el mèrit incomparable de la seua obra, d'aquesta Gramàtica que tant de be farà a la nostra Llengua i a la nostra Patria benvolguda. Deixem idò que parli Mossèn Alcover; lletgesquen els lectors de LA AURORA uns quants trossos del seu Pròleg.

De part nostra mos contentarem en senyalar la publicació d'aquesta Gramàtica com un fet gloriós dins l'història de les lletres patries.

An el nostro bon amic, l'exemplar sacerdot Mossèn Francesch S. Forteza, fill del autor d'aquesta obra, li correspon una felicitació coral, no sols per la gloria de son pare, sino també per haver treballat amb molt de seny en algunes de les parts d'aquesta Gramàtica. Amb molt de gust le hi donam.

Diu idò Mossèn Alcover:

«Sensa altre títol, per fer aqueixa presentació, que l'afecte coral amb que l'autor de l'obra presentada me distingia i m'honorava, agaf la ploma ple de por de no volar massa baix i de no sebre ni embarbollar la mitat de la mitat de lo que's mereix la bona i cristiana memoria d'aquell amic de l'ànima, home de bé a carta cabal, patrici insigne, poeta del cor, escriptor gallardíssim, filòleg eminent i benemèrit en grau superlatiu de la nostra Llengua i de les nostres Lletres, D. Tomàs Forteza i Cortès. Lo únic que'm puc prometre és de fer tot quant sabre i podré per posar de manifest així com jo ho veig amb tota evidencia, el valor real i positiu de la *Gramàtica Catalana* a on va fondre ell tants d'anys de la seua atafegada existencia i que deixà ben envant, i avui surt a la fi a la llum pública després de vint i quatre anys d'haver-la començada a estampar».

«Per apreciar i aquilatar bé el valor i mèrit d'aquesta obra cal conèixer qui era i com era l'autor i llavò les circumstancies de temps i de lloc en que la va compondre, lo qual la fa més admirable i més meritòria.»

«Nat an aquesta Ciutat de Mallorca l'any 1833 d'una familia cristiana, rica de virtuts i favorida així mateix de bens de fortuna, consagrat tota la vida a l'ensenyança i *Secretari de la Junta Provincial d'Instrucció Pública de Balears* desde l'any 1833, era D. Tomàs lo primer de tot un catòlic fervent, un home d'una rectitut i d'una integritat personal a tota prova, que duya la bondat pintada damunt, i no era mai capaç d'amagar-la gens».

«Això ho saben tots els qui el coneixien, tots els qui el tenien gens tractat. An aquest temps d'indiferencia relligiosa, més o menys reflexiva o interessada, a on n'hi ha tants i tants que desgraciadament estan com empagueits de la fe que professaren an el sant batisme i se'n amaguen per poca cosa ferm, D. Tomàs se presentava a on se vulla, davant Deu i tot lo mon, així com era, feel cristià, somès an els deu Manaments de la Lley de Deu i an els cinc de l'Esglesia, malavetjant observar-los tan bé com sabia Membre actiu de les *Conferencies de St. Vicens de Paul* fins a la mort, i de la *Jointut Catòlica* el temps que n'hi hagué a Palma, va prendre part principalíssima en les velades literaries que celebrà aquesta societat i en moltes de les que celebraven les demés associacions relligioses que hi havia. Ja's sabia que totes les obres de caritat i de propaganda catòlica el trobaven ben disposat a fer tot quant podia.»

«Era notoria la seua pietat i tan viva i ardent la fe del ser cor, que fou una de les fonts primordials de la seua poesia, i li donà ales per remuntar-se a sagrades i supremes altures. I notes d'una dolçura inefable i d'una unció suavíssima, altament vivificant i corprenidora.»

«No foren pocs ni petits els disgusts ni lliengeres les angunies que li vengueren per la seua rectitut, per la seua integritat, que no li deixaven consentir ni tolerar cap injusticia ni res que

no pertocàs en coses que d'ell dependien o hi havia d'intervenir.»

«Tenia una ànima massa fina, un cor massa noble i tenre per navegar per aquesta vall de llàgrimes, sovint empedregada de reclaus i sobams, plena d'avencs, reblida de carts i espinalers de puja verinosa, clapetjada de bassals de llot pudent i empestador; i per això li costava més que a molts d'altres el navegar per aquí baix ¡Sòls Deu del cel ho sab lo que li costava!»

«Era una ànima formosíssima, simpàtica, ecisadora, senyorivolament distingida. Se descalçava per tothom, robava'l cor dels qui'l tractaven. Així se feia seues arreu les voluntats. Era molt considerat i estimat, i les persones principals de Mallorca se contaven entre els seus amics.»

«Pero D. Tomàs era qualque cosa més que un poeta i un bon prosista; era filòleg consumat.»

«Ja hem vist com li entrà l'amor a la nostra llengua i de quina manera empenreguè l'estudi de la mateixa. Aquesta amor i aquest estudi, com més anava més creixien. Pocs n'hi haurà haguts que l'hagen amada i estudiada així com ell. Nos atansam a dir que D. Marià Aguiló no tengué cap deixeble tan aprofitat; i lo que's diu coma filòleg el deixeble contrapassà 'l mestre d'un bon trog.»

«Entre 'ls molts de projectes que don Marià duia entre mans, i hi treballava de casta forta, hi havia el de replegar les cançons populars i fer el diccionari de la llengua patria»

«Envidat D. Tomàs per prendre part a una obra tan gran, ja és partit a replegar de la boca del poble cançons, paraules, frases, modismes, adagis; i al cap d'un parell d'anys hagué enviades a D. Marià devers vuit mil cançons i milenars de cèdules del futur diccionari»

«Aquesta feina no podia esser més beneficiosa a D. Tomàs; ella el posà en comunicació intensa amb lo poble. Aquesta comunicació no's pot dir el bé que li feu, lo oportuna, lo avenguda que fou. Ell estava ben preparat per rebre-la: posseïa el llatí, sa part tècnica del llatí, com poquíssims a Mallorca; tenia dots extraordinaries pels estudis gramaticals i lexicogràfics; era un esperit agudíssim i d'una observació ben intensa, que no li passava res per malla; no deixava de les mans els grans autors de l'edat d'or de les Lletres catalanes. Previngut amb tot això, se'n aprofità de bona manera d'aquella comunicació que hagué de tenir amb la gent pagesa per copiar tans de milenars de cançons, tans de milenars de termes, frases, modismes. Aquest treball vengué a completarl-hi tots els anteriors; així s'arrelaren, així se consolidaren els seus coneixements de la llengua patria; així hi va atényer una competencia com pocs hagen atesa; així afina els tresors que encare romanien en aquesta llengua gloriosíssima, si bé ocults i ignorats fins i tot de molts qui se dedicaven a son estudi i conreu; així trobà mines d'or i argent de primera i a balquena, qui se prestaven a una magnífica, a una esplèndida explotació; així penetrà i endardellà el caràcter, contextura, demble i jaent de la nostra llengua, i lo que ella ama o rebutja i repugna, i lo que pot i lo que no pot admetre, lo que li es bò i lo que li es peste; així quedà plenament convençut de la seva unidat i de que aixó que diuen mallorquí, català, valencià, rossellonès, menorquí, i ervisenc no és més que un sol idioma amb petites diferencies dialectals, que no hi ha cap idioma que no'n tenga per l'estil o de més grosses».

«Aquests estudis llingüístics, insistents, obstinats, seguiren anys y més anys, amb ardor i amor sempre creixents, fins que l'any 1881 s'esdevengué el projecte de celebrar unes

grans fires a la Ciutat de Mallorca, i se convocà un certamen literari. El primer dels premis, tres gerros de bronzo deurat i cixellat, preosissims, present del Rei d'Espanya N'Anfós XIII se senyalà pel millor assaig de Gramàtica Mallorquina. D. Tomàs posà fil a l'agulla, ja va esser parfit escriu qui escriu, aprofitant tots els moments que les seus moltíssimes feines li deixaven.»

«Uns cinc mesos tenia de temps, i los aprofità tan bé, que, com cabava el termini senyalat, pogué presentar la Gramàtica en tres volums en quart, d'un parell de dits de llom. Ja ho crec que le hi premiaren; i el Jurat, compost de h'omes tan eminents com D. Jusep M.ª Cuadrado, D. Tomàs Aguiló al cel sien tots dos, i altres notabilidats que ara no recordam, donà un veredict de l'obra de D. Tomàs en uns termes els més laudatoris i encomiásticos.»

«Els treballs d'aquest certamen no se publicaren, i la Gramàtica mallorquina quedà inèdita, i casi casi valgué més així, perque no estava acabada, i l'autor la volia millorar. Pero com sempre anava afeigat de feines, la cosa s'allargava, i feia poca via ferm, encara que'n feia molta l'estudi de llengua, especialment en la part estimològica, per la que tenia D. Tomàs un ull de primera. Ho havia d'esser envitricollada i enrevisclada l'estimològia d'una paraula que ell no hi arribàs a afinar la llivanya que no l'arribàs a desllatigar. Y no se aturava de fer cèdules pel diccionari estimològic català que tenia pensat.»

«A impugnes dels seus amics, publicà l'any 1886 dalt el *Museo Balear*, segons hem vist: *Observaciones generales sobre la lengua materna* que van, estampades davant aquesta Gramàtica. Son tres articles de molt d'afè i de gran vol i constitueixen la defensa més completa, més raonada, més contundent de la nostra llengua. Allà se prova fins l'última evidencia, amb raons històriques, etnogràfiques i filològiques lo absurd, lo paradògic que és el suposar dialecte la llengua del Bt. Ramón Lull, del rei En Jaume, de N'Ausies March, la nostra llengua; allà se demostra amb raons que ningú és capaç de desfer ni d'impugnar seriament, que la nostra llengua és un vertader idioma, tant con ho puga esser el castellà, l'italià, el francès; allà se demostra que no té cap vincle de dependencia del castellà, i que brollaren tots dos d'una mateixa font, d'una mateixa soca, del llatí, i que en brollaren amb diferencies radicals, seguint vies ben diverses, resultant el català en la seua encarnadura, comp exió i fesomia molt allunyat i del tot diferent del castellà; allà se fa veure lo impropri que és anomenar l'amosina aquesta llengua nostra, que'l nom que més li escau és el de catalana perque camença a parlar-se a Catalunya i catalana l'anomenaven els antepassats; puis si tal com se parla avui a Mallorca, Catalunya i Valencia, ofereix algunes diferencies dialectals, no son més grosses que les que hi ha entre el parlar de Castella i el d'Aragó, Andalusia, León, Murcia, i entre el francès de les diferents regions de França i entre l'italià de Venècia, Toscana i Nàpols.»

«Amb aquets articles feu entreveure D. Tomàs lo envant que s'era fet en los estudis filològics, lo bé que dominava aquesta ciencia nova i aixerida del llenguatge, la filologia, desgraciadament tan poc coneguda i festetjada dins Espanya. Però a on ho demostrà més encara fonc amb unes encertadíssimes Observacions gramaticals sobre l'ús de la H i de la R, sortides l'any 1887 dalt el *Museo Balear* i també van davant aquesta Gramàtica, i és estat una gran idea posar-les-hi. Son igualment interessants uns altres articles seus sobre la paraula *Peytes* i sobre l'analogia i la sintaxis dels articles, publicats l'any 1887 1897 dalt el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*. En aquets articles, que cridaren fort l'atenció de les persones il·lustrades de Mallorca i de

fora Mallorca, posà de manifest una erudició tan polent com ben païda, i una competència suma en qüestions de gramàtica general i catalana. Aquests articles feren concebre les esperances més rioleres i afalagadores sobre la Gramàtica, que feia tan de temps que D. Tomás tenia an els telers, que frissaven de veure, i que la nostra Diputació Provincial acordà l'any 1890 imprimir a costes i despeses seues: impressió que començà tot d'una, però que seguí a pas de bou, en part per l'impremta i en part per D. Tomás, que li resultà que lo que havia escrit i presentat an el Certamen de 1881 no li agradava, havia de mester refrondre, perquè D. Tomás havia fetes moltes de passes en la ciència lingüística desde l'any 1881. Lluny de seguir enrocant dins la vergonyosa incultura filològica que dominava casi tots els enteniments de cap d'Espanya, havia conseguit an aqueix entre-mig entrar de ple dins el moviment científic lingüístic que desde la dèrria del segle XVIII duia i du en revolt tota l'Europa sabia.»

«Ja és hora de veure d'aprop i d'examinar de prim compte aquesta *Gramàtica Catalana*, que és sens dupte l'obra capdal del Mestre Forteza. Sí, veiam-ho que és i en què consisteix i com està engarbellada i engiponada aqueixa obra i quin és el seu mèrit real davant la Ciència del Llenguatge romanista.»

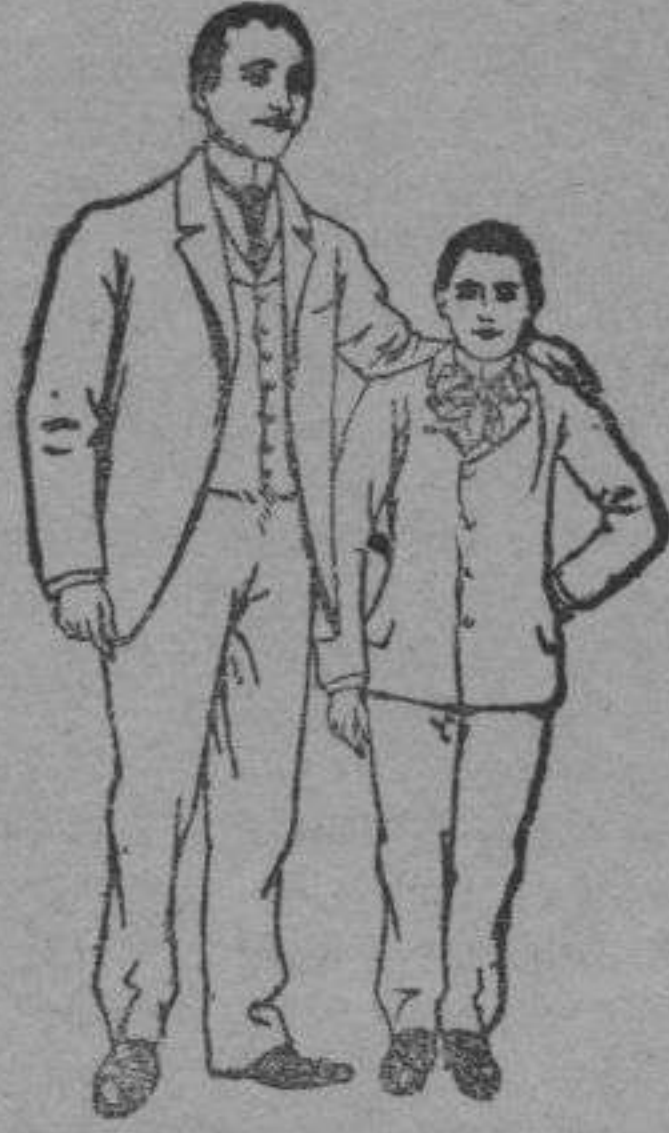
Quant el Mestre Forteza s'hagué fet bé càrrec de la *Gramàtica* d'En Díez, llavò compregué que allò era lo que ell havia somiat, lo que li calia; llavò va veure amb claredat meridiana tot el pla que havia de seguir i com se'n havia de desfer perquè li resultàs, no una *Gramàtica empírica*, com eren les que fins llavò posseïa tant el català com el castellà, sino una gramàtica científica, tal com en dona l'idea En Díez per totes les llengües neollatines, que presentàs estudiat radicalment, fonamentalment el català amb ses variadats dialectals de Catalunya, i Balears i València, s'enten les variadats de més relleu que ell coneixia; volgué que dins la seva *Gramàtica* aparagués endardellada i espinzellada la nostra llengua sortint del llatí i congriant-se i constituïnt-se per una seria d'evolucions i tramudances del mateix llatí, subjectes a un envitricollat de regles fixes, constans i incontrastables, l'endardellament i espinzellament de les quals contitueixen en rigor la *Ciència del Llenguatge*, es a dir, que l'alu dels filòlegs consistex en afinar, en aglapir, en formular aqueixes lleis que regulen i retgeixen la formació i vida de les llengües. Tals lleis existeixen i no s'aturen mai de funcionar ni d'obrar; lo difícil és trobar-les guipar-les, mostrar-les a la vista de tothom, perquè son moltes i entrebanelades i sovint s'entrequalquen i s'entruyellen. a voites pitjor que 'ls fils del ordit i del reblir de la més enrevisclade tapissèria. Aquí està el rè i el pern de la *Ciència del Llenguatge*, en sebrer afinar i aglapir aquestes lleis; amb això se demostren els qui son filòlegs de rel, si saben endardellar i donar ben espinzellades aquestes lleis; amb això és que hi han de cremar oli a l'uf i s'hi han de buidar es cervell a-les-totes, en fundats sempre en documents de tots els sigles de la llengua que traten d'aclarir i d'espinzellar, fogint sempre com de la peste de tota casta de conjetures fantàstiques i suposicions a l'aire, que són la maganya, el banyarriquer, la mort i lanegació de totaciencia.

«Ben amarat el Mestre Forteza i fonamentalment convençut de totes aqueixes idees i subjectant-s'hi tan feelment com va sebre, va escriure la seva *Gramàtica* en tota consciència i duit de l'amor ardentíssima a la nostra Llengua que li abusava el cor... L'escrigué en castellà per facilitar el seu estudi, per tajar la boca a certs esquitarells, an els *filisteus*, que serien capaces de morretjar

l'obra sino estigués escrita en l'idioma oficial, que tantes de *coses* estranyes les fa dir; l'escrigué en castellà per oportunitat, per fer-la accssible a més gent».

«Ja és hora d'acabar aqueix *Pròleg*, que s'és allargat molt més que jo no creia pels molts de punts i qüestions que he hagudes de tocar, donat el caràcter de l'obra del Mestre Forteza i l'estat social i polític especialíssim de la Llengua Catalana, i per lo tant pels estudis gramaticals i lingüístics de la mateixa. Tantes de planes m'he cregut en el cas d'escriure per posar de relleu i manifest, com vaig prometre, el valor real i positiu de l'obra lingüística del Mestre Forteza, de la seua *Gramàtica Catalana*, que després de tants d'anys de mort ell a la fi surt a la llum. Amb tot quant n'he dit, ¿he volgut mai suposar que l'obra del Mestre Forteza és perfecta i completa de tots els vents i per tots els caires immillorable? Res d'això; l'obra del Mestre Forteza, com obra humana que és, no deixa de tenir les seues deficiències, i una d'elles és que en materia de *variedats dialectals* només n'estudia algunes de Catalunya continental i del reïne de València, les que pogué aglapir a través dels escriptors moderns d'aquelles regions, que en reflecteixen ben poques i també amb les curtes estades que feu a les ciutats de Barcelona i València, que son uns endrets no gaire bons per escorcollar tals *variedats*. Les de Mallorca sí que les endardella garrit, naturalment. Si ell hagués pogut fer lo mateix amb les de fora-Mallorca, tantes com n'hi ha dins les diferents regions catalanes i valencianes que els escriptors de per allà desconeixen o no s'hi fixen, i per lo mateix hi ha que anar-les a assolir trescant aquelles regions de vila en vila, de llogueret en llogueret, l'escorcoll i desllatigament de totes aqueixes *variedats dialectals* hauria servit admirablement per presentar amb tota la seua integridat el panorama grandios de la formació i desplegament de la llengua brollant del llatí, essent-ne una broixa, una pura evolució, una novafase, una nova modalitat. Ja's sab que totes aquelles *variedats dialectals* serveixen meravellosament per demostrar tot això perquè són totes ben filles del llatí, conseqüències i resultat de l'evolució i desplegament del llatí. Però ¿qui en temps del Mestre Forteza havia estudiades aqueixes *variedats dialectals* del català en llur conjunt i complexitat? ¿Qui havia recorregut tot el territori de la llengua catalana per guipar-hi, per aglapir-hi totes aquelles *variedats*? Negú, absolutament negú. I en descàrrec d'ell hi ha que dir que encara no ha fet tal estudi cap dels autors de gramàtica catalana que tenim; no, cap d'aqueix autors ha recorreguts encara tots els territoris de la llengua catalana per estudiar-hi d'aprop i dins llur agres totes aquelles *variedats dialectals*».

«Però si el Mestre Forteza no arribà a fer tal escorcoll, feu, com hem vist més amunt, lo que no ha fet cap altre gramàtic català, l'estudi fonamental de les lleis fonètiques i morfològiques que retgeixen la formació i la constitució de la nostra llengua i de totes les seues *variedats dialectals*, de tal manera que ara se pot bellament integrar la seva obra, il·lustrant-la amb l'escorcoll i exposició de aqueixes bones de *variedats*, que totes venen a confirmar la doctrina que formula el Mestre Forteza dins la seua obra».

II

Aquests dos son dos germans
dos cosins o pare i fii,
o un net amb so padri,
o es un casat i un fadri,
o es lo que vulguéu di
o . . . jò m'en rent ses màns.

Lo toc d'Ave-Maria.

Tres angels del Cel devallen
Per tocar *Ave-Maria*.
Los tres la campana toquen
El matí, tarde i mitj dia.
Porten un martell de plata
Que Jusep emprar solía
Quant treballava amb Jesús
A Nazaret cada dia.

Dany, dany toca la campana,
I el campanar lluny envia
Les veus que exhala en son pit
Amb agradosa armonia
El bronso sagrat que clama
Als mortals: *Ave-Maria*

II

Un dels tres que s'anomena
De las nits disipador,
Més bell que l'estrella hermosa
Que l'aubada du en el front,
Devalla trencant el dia
Pera despertar el mon.

Dany, dany toca la campana,
I el sol comensa a fer via,
Ave-Maria.

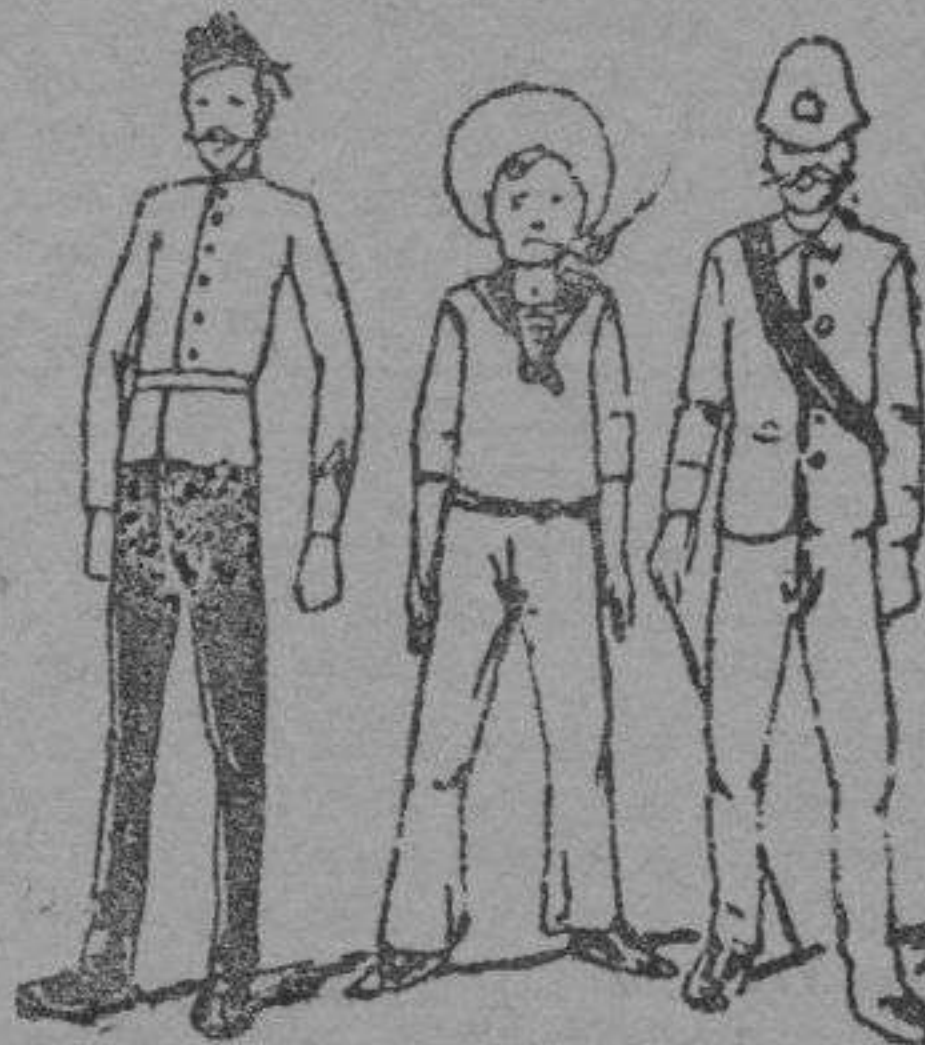
Amb gran majestat i pompa
L'Angel de llum ve també
Quant el sol ja té trescada
Amb sos briuosos corcers
La mita de la carrera
Que comensa en l'Orient.

Dany, dany toca la campana,
Senya el relotje mitj dia,
Ave-Maria

Portant la copa dels somnis
Baixa l'Angel del descans,
Quant la nit amb ses tenebres
Les estrelletes fa brillar,
Repòs abundós derrama
Sobre'l fatigat mortal.

Dany, dany toca la campana
Que Deu mos dò un altre dia,
Ave-Maria.

Joan Aguiló Pre.

¡Vaja un tres erats de contes!
pareix qu'estàn enredats
de fret i qu'estàn gelats
perquè tenen ses mans tontes.

Es primé, si và a di vé,
com que siga es més gomós,
s'altre tà es cap gloriós,
i es tercé te curt s'alé.

Secció local

Dia 27, a la Iglesia de Sant Vicens se uniren en Sant matrimoni L'Honor Pere J. Santandreu i Vives i Na Antonina Caldentey i Santandreu. (de ca n'Eulesa).

Tot los sia enhorabona, i que puguen viure molts de anys plegats, amb tanta pau i concor, dia, com hi hagué entre Jusep i Maria. Amèn.

Dia 29 passà de aquest mon'a l'altre l'amor'n Bernat Pujades, repentinament; enviam el nostre condol a ses seves dues filles i demés familia.

Que el Bon Jesús li haja amparada la seva ànima.

Enviam el condol, an el nostro bon amic don Juan Servera i Camps, per la mort del seu pare, ocorreguda a Son Servera el dia 30 Al cel lo vegem.

Dia 28, els atlots Guaites de Manacor, feren una ajuda a Petra per assistir a la benedició de la nova cova, que aquella bona gent acaba de fer a la Mare de Deu de Bon any. Després els atlots guaites faren algunes funcions de les que saben fer, donant gust a la gent i fent-los riure per llarg.

Dia 30, a la Parroquia, va comensar la novena de la Puríssima. La predica Mn. Lluís Crespi de Sineu.

Dilluns, comensaràn ses Coranta-Hores, continuaràn dimars i acabaràn dimecres.

Diiumenge, a la Sta. Família, hi haurà dia de recés: a las 10 meditació i plàtica, a las tres i mitja del capvespre se repetirà lo mateix, i se farà la adoració de Cristo Crucificat.

La gent aprofita el temps pes sembrar; per paga la saó és a proposit. A la condors, trebayau i culliren. Res hi ha tan polit, com la feina ni que don tant de profit, com la suor del homo.

L'any qui vé si Deu no hi alsa la mà, els amel'lers en general faràn poques mel'les; sobre tot aquells que tengueren poi, o ltre malaltia, que foren molts.

Les vinyes aquest estiu, se n'han duita mala pallica, i com més joves més; i així és, que de dos i tres anys, arrebassen moltes; per lo mateix, ara és hora de fer vinya.

De s'estat demostratiu de ses malalties contagioses que han atacat ets animals domestics d'aquesta provincia durant es mes passat treim aquestes noticies referents an es pobles des partit de Manacor.

Campos.—Quant comensà es mes hi havia 174 animals de llana atacats de pigota, durant es mes hi hagué 23 invasions, se'n curaren 100, se'n moriren 12, en quedaren 85 de malalts.

Santanyí.—Hi havia 281 animals de llana atacats de pigota quant comensà es mes, hi hagué 891 invasions, se'n moriren o en mataren 108, en quedaren de malalts, 1064.

Sant Llorens.—Invasions, 16; curats, 4; morts, 12.

✽ Hem rebut de don Ramón Fortuny i Estades, President de sa *Cámara Oficial Agrícola Balear* un atent B. L. M. amb un programa i retglament d'un concurs d'ases i someres que organisa aquella societat, contant amb una subvenció des Ministeri de Foment, i que se celebrarà a Ciutat dia 20 de Desembre d'enguany, a s'estació des Ferro-carril. Comensarà a les 8 des matí i es qui hi vulguen dur animals los hauràn de presentar mitja hora antes. Els admetràn maldement abans no'ls hagen anats a posar en llista, pero no mes podràn guanyar premi es de rassa mallorquina (o Bolear).

Es Jurat podrà demanar i ets espositor es sien convenients relacionades amb sos animals que han de figurar a s'esposició.

Per s'entrada an es local des Concurs es públic no haurà de pagar res.